

DOI 10.26886/2311-4517.1(100)2025.1

УДК 336.74/.76:338:246+338.532](477):339.727.2

БЕЗУМОВНА ЗАЛЕЖНІСТЬ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ І ПОЛІТИКИ ДОХОДІВ ВІД ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Ольга Ривак, кандидат економічних наук, доцент

e-mail: belohvastova@ukr.net

Львівський національний університет ім. Івана Франка, Україна, м.
Львів

Зменшення кількості податків і зборів та зниження середньої ставки оподаткування для підприємств реального сектора економіки й населення – основна умова зменшення частки тіньового сектора економіки, збільшення чисельності прибуткових підприємств, збільшення надходжень до бюджету, подолання хронічного бюджетного дефіциту, полегшення повернення внутрішніх і зовнішніх позик, зниження темпів інфляції, зниження рівня безробіття, подолання девальвації, зменшення невигідного експорту та імпорту, вирівнювання платіжного балансу, зменшення відкритості економіки, подолання крайньої бідності, покращення демографічної ситуації, дотримання соціальних стандартів міжнародної організації праці, досягнення позитивної динаміки розвитку економіки країни.

Ключові слова: *гранти, державний та гарантований державою борг, негативні побічні ефекти від новітніх технологій, демографічна криза, війна і оборона, мита, екологічна катастрофа, вплив капіталу, дефіцит держбюджету, дефіцит платіжного балансу, процентні ставки, валовий зовнішній борг.*

Olga Ryvak, PhD in Economics, Associate Professor. Unconditional Dependence of Monetary and Incomes Policy of Fiscal Policy / Lviv

National University named after I. Franko, Lviv, Ukraine.

Reducing the number of taxes and fees and lowering the average tax rate for enterprises of the real sector of economy and the population is the main condition for reducing the share of the shadow economy, increasing the number of profitable enterprises, increasing budget revenues, overcoming persistent budget deficit, facilitating the repayment of domestic and foreign loans, reducing the rate of inflation, reducing unemployment rate and overcoming devaluation, reducing unprofitable exports and imports, equalizing the balance of payments, reducing the openness of economy, overcoming extreme poverty, improving the demographic situation, complying with social standards of the International Labour Organization and achieving positive dynamics of the development of the country's economy.

Key words: grants, government and government guaranteed debt, negative effects of latest technology, demographic crisis, war and defence, duties, environmental disaster, capital outflow, state budget deficit, balance of payments deficit, interest rates, gross external debt.

Вступ. За повідомленням Прем'єр-міністра Дениса Шмигала в липні 2024-го року, Україна домовилась із кредиторами реструктуризувати зовнішній борг і завдяки досягнутим домовленостям Україна зекономить на виплатах 11.4 млрд. дол. США протягом трьох наступних років». Із серпня цього року відкривається можливість подати заявку до Міжнародного реєстру збитків для України за 12 новими категоріями, зокрема, щодо загибелі людей, внутрішнього переміщення, пошкодження об'єктів інфраструктури тощо. Механізм подачі заявок буде цифровізований і доступний у «Дії» [1, с. 2].

Станом на 30.09.2024 державний та гарантований державою борг

України став дешевшим і довгостроковим. Від початку 2024-го середньозважена його вартість скоротилася на 21,8% – з 6,24 до 4,88 відсотка, середня строковість становить понад 11 років [2]. Проте знецінення української національної валюти, гривні, внаслідок довготривалого дефіциту держбюджету, і як наслідок – дефіциту платіжного балансу, вимагає зниження середньої ставки оподаткування підприємницької діяльності до оптимальної – 33-34%, акцизних податків і зборів на покупця товарів споживання і інвестиційних товарів, убезпечення покупця від подвійного оподаткування. Збільшення обсягів українського експорту не виправить негативне сальдо платіжного балансу, а збільшення податкового навантаження не підвищить ефективність використання національних ресурсів, не забезпечить збільшення реальних доходів базових галузей економіки, населення країни та надходження до державного бюджету. Тотальна приватизація позбавляє державний сектор доходів від прибутків стратегічно важливих підприємств.

В травні 2024 року на саміті Dila in Zurich віцепрем'єр-міністр з розвитку інновацій, освіти, науки та технологій – міністр цифрової трансформації Михайло Федоров, директор Всесвітнього економічного форуму Мірек Душек, керівний директор Всесвітнього економічного форуму Алоїз Цвінгі та президент Фонду «Східна Європа» Віктор Лях підписали меморандум про відкриття Global Government Technology Centre Kyiv (GGTC Kyiv). Адмініструватиме центр та забезпечуватиме його ефективну роботу Фонд «Східна Європа». Перший Центр глобальних урядових технологій уже функціонує в Берліні (Німеччина). Також новий центр братиме участь у діяльності Всесвітнього економічного форуму, долучиться до платформ та спільноти 4IR формули. Так Україна стала другою країною у світі, де відкривають Global Government Technology Centre.

В Україні створили технологічне рішення для урядів «Дію». Центр займатиметься цифровою трансформацією уряду, розвитком електронного врядування та цифрових навичок. [3, с. 2].

Уряд ухвалив зміни до постанови № 1340, що допоможе розгорнути пілотний проект із впровадження 5G в першому українському місті та запровадити нові стандарти сучасних технологій зв'язку і наблизити законодавство України до норм ЄС. Запуск 5G на всій території країни поки що неможливий через воєнний стан. Постанова також передбачає використання частоти 2100 МГц не тільки для 3G, а й для інших технологій, таких як 2G або 4G, припинення використання частот 694-862 МГц для аналогового та цифрового телебачення, звільнить їх для мобільного зв'язку. 5G функціонує вже в понад 90 країнах світу. Євросоюз планує забезпечити цією технологією всі міста та головні дороги до 2025 року. В Мінцифри стверджують, що технологія 5G в 10 разів швидша за 4G, а також є безпечною для людей [4, с. 1].

Однак, «Протистояння між Китаєм і Заходом уже вийшло за межі торговельних війн – загрозою національній безпеці можуть стати навіть китайські електромобілі. Такі автівки, оснащені розвиненими цифровими технологіями, можуть збирати чутливі дані, наприклад, про місцеперебування користувачів, їхні розмови, зображення з камер і підключення до інших пристроїв, як-от смартфонів. Це створює можливості для стеження, пропаганди, спекулятивної демагогії чи навіть саботажу, особливо якщо технології контролюються урядом Китаю». Тому, Австрія, не безпідставно обговорює необхідність слідувати прикладу США, які уже ввели обмеження на китайські технології в критичних інфраструктурах, таких як 5-G мережі, оскільки реакція на ризики, коли технології уже стають домінантними, як у випадку Huawei чи TikTok, - недостатньо ефективна. Більш

ефективним є створення стратегічного підходу, який заборонятиме використання небезпечних технологій у ключових секторах ще до того, як вони укоріняться.

2024-го року Китай оголосив про розробку інновацій у таких галузях: зв'язок 6G; супутниковий інтернет; пряме підключення супутників до мобільних пристроїв. Цей «прогрес» базується на вже наявних технологіях, які викликають занепокоєння на Заході: 5-G, інтернет речей, супутниковий зв'язок та підключені до мережі транспортні засоби. [5]. Китайський репресивний режим збільшив чисельність шпигунів до 600 тисяч осіб і спричинив чергову демографічну кризу. Через падіння народжуваності й зростання тривалості життя китайське суспільство швидко старіє. За повідомленням офіційного Пекіну «очікувана тривалість життя зросла у КНР до 78,2 року». 1960 року середня тривалість життя у Китаї становила 44 роки [6, с. 9]. А тому, коли в Україні запустять 5-G, де тестуватимуть і чи не загрожує це військовим і здоров'ю людей.

Австралія має намір заборонити дітям і підліткам, яким іще не виповнилося 16 років, користуватись соцмережами, оскільки уряд вважає їх «загрозою для здоров'я» підлітків. Прем'єр-міністр Ентоні Олбаніз повідомив, що відповідний законопроект уряд зобов'язався надати австралійському парламенту вже в листопаді 2024 року. Шанси на те, що його депутати проголосують «за», чималі: опозиційна Ліберальна партія заявила, що пропозицію уряду підтримує [7, с. 9]. Однак, для суспільства очевидно краще дослухатись до поради Президента Франції Емануеля Макрона, який вважає, що соцмережі слід взагалі заборонити.

В жовтні 2024-го Президент України Володимир Зеленський разом з очільником Міністерства оборони Рустемом Умеровим взяв участь у засіданні Ради Україна-НАТО, яке відбулося на рівні

міністерств оборони. Генеральний секретар Північноатлантичного альянсу Марк Рютте наголосив, що ця війна показала, що нестабільність у Європі може мати далекосяжні наслідки для всього світу. «Китай став вирішальним чинником, що сприяє Росії у війні проти України... Іран і Північна Корея заправляють російську військову машину ракетами й безпілотниками в обмін на підтримку їхньої військової промисловості. Тому ми повинні чітко оцінювати виклики, що стоять перед нами» [8, с. 2].

У виданні Wall Street Journal підприємець-мільярдер Ілон Маск і екскандидат у президенти США від республіканців підприємець Вівек Рамасвами розповіли про свої плани на чолі нового органу – Департаменту державної ефективності (DOGE). Бізнесмени мають намір надати Дональду Трампу після його інавгурації список тисяч урядових постанов і нормативів, які вважають незаконними і пропонують звільнити тисячі федеральних чиновників. Ініціативи щодо скорочення чисельності федеральних чиновників і державних видатків висували раніше, зокрема, колишні президенти США Білл Клінтон (демократ) і Рональд Рейган (республіканець). За Клінтона скоротили близько 300 тисяч федеральних службовців. Дональд Трамп також за свою каденцію істотно скоротив чисельність держслужбовців. А за Рейгана спеціальна комісія на чолі з бізнесменом Грейсом надала рекомендації щодо понад 2500 реформ. Більшість з яких так і не здійснили... [9, с. 9]. Як Рональд Рейган, так і Дональд Трамп, кожний по своєму, вдосконалили податкову політику. За їхньої каденції і з їхньої ініціативи уряд знизив середню ставку податку, значну частку бюджету було спрямовано на війну і оборону.

Виклад основного матеріалу. «Податки разом із внутрішніми запозиченнями стають вирішальним джерелом фінансування воєнних дій, бо ніхто не зацікавлений у нашій перемозі більше, ніж ми» -

висловив свою позицію міністр фінансів України Сергій Марченко в кінці липня 2024-го стосовно фінансування додаткових військових витрат [10, с. 1]. В кінці вересня 2024-го, коли стало остаточно очевидно, що внутрішні запозичення досягли критичної межі, а стабільність зовнішньої допомоги непередбачувана, Міністр фінансів України Сергій Марченко знову ж констатував, що «підвищення податків в Україні – вимушений крок. Це рішення вплине на бізнес, але інші варіанти фактично вичерпано» [11, с. 1]. В даній ситуації вплив підвищення податків на реальний сектор економіки є негативний. Наслідком підвищення середньої ставки оподаткування є збільшення частки тіньового сектора економіки, зменшення реальних доходів працівників реального сектора економіки. Хронічна інфляція підсилює зниження курсу гривні. Амортизаційні відрахування швидко знецінюються. Відплив капіталу від функціонування іноземних фірм відбувається не один рік. Еміграція та зменшення національного багатства також відбувається не один рік. А тому ігнорувати економічну теорію і практику навіть за умови воєнного стану не слід.

З ініціативи Швеції створено Консультативну групу високого рівня «Нормандсько-Балтійської вісімки», що надаватиме експертну підтримку уряду України у процесі вступу в ЄС – колишні єврокомісари, міністри та послы з Ісландії, Латвії, Литви, Естонії, Фінляндії, Норвегії, Швеції та Данії з власним досвідом вступу їхніх країн у ЄС. 22 липня 2024-го року, за участю цієї Консультативної групи у Києві відбулась публічна панельна дискусія, на якій було представлено ключові аспекти української позиції у Брюсселі та інших країнах-членах ЄС, навігацією в переговорному процесі та очікування від розширення ЄС. Оскільки, незалежно від політичної волі, вступити в ЄС можливо лише відповідаючи його критеріям, то серед учасників панельної дискусії, зокрема членів Консультативної групи Сесілії

Мальмстрьом, колишньої єврокомісара із питань внутрішніх справ, єврокомісара із торгівлі, члена Європейського парламенту, міністра Швеції з відносин з ЄС; Андріса Пієбалгса (Латвія), колишнього єврокомісара з питань енергетики, єврокомісара з питань розвитку, посла Латвії в ЄС, міністра фінансів і освіти Латвії, очевидно, особливо важливим учасником дискусії, експертом для української сторони на даному етапі і на майбутнє є колишній єврокомісар з бюджету та фінансового планування, єврокомісар з оподаткування, митного союзу, аудиту та боротьби з шахрайством, двічі міністр фінансів Литви Альгірдас Шемета (Литва) [12, с. 2].

16.10.2024 відбувся візит глав дипломатій держав Північної Європи та Балтії в Одесу. Міністр закордонних справ Андрій Сибіга провів переговори з колегами з країн «Нордично-Балтійської вісімки, міністрами закордонних справ Швеції Марією Мальшер Стенергард, Данії Ларсом Льокке Раслуссеном, Естонії Маргусом Цахкною, Латвії Байбою Браже, Литви Габріелюсом Ландсбергісом, Норвегії Еспеном Ейде, держсекретарем МЗС та Міноборони Фінляндії Пасі Раялою, постійним держсекретарем Ісландії Мартіном Еййолфссоном.

Під час пленарного засідання міністри обговорили подальше посилення обороноздатності України, зміцнення повітряного щита, інвестиції в Українську оборонну промисловість та відповідальність росії за злочини. Андрій Сибіга підкреслив, що «загалом за час повномасштабного вторгнення відбулося понад 50 російських атак проти наших портів, внаслідок яких пошкоджено 300 об'єктів портової інфраструктури та 23 цивільні судна, знищено понад 100 тисяч тонн агропродукції... росія обирає для своїх ударів цивільні судна, зерносховища, термінали». Україна офіційно звернулася до Міжнародної морської організації із закликом невідкладно відрядити до портів Великої Одеси міжнародну моніторингову місію на тлі

посиленого російського терору.

Андрій Сибіга закликав до блокування російського тіньового флоту, який дає змогу москві заробляти гроші для війни проти України та створює загрозу екологічної катастрофи в Європі. Глава МЗЗ наголосив на необхідності притягнення російських злочинців до відповідальності за звірства проти України та українського народу.

Міністри закордонних справ країн «Нордично-Балтійської вісімки» заявили про подальшу, міцну підтримку України та українських ініціатив, надання додаткових пакетів енергетичної допомоги та необхідність посилення санкційного тиску на росію [13, с. 2].

Депутат литовського Сейму, член комітету з безпеки Валдас Ракутис в інтерв'ю «Високому замку» в липні 2024 року повідомив: «Ще в середині грудня 2021 року я знав, що буде агресія. Найбільша помилка, що флот НАТО «відпустив» Чорне море. Треба було збільшити флот у три рази і не пустити російські кораблі через Дарданелли. Тоді не було б війни. Проблема Заходу – брак рішучості». На його слушну думку «після розпаду радянського союзу сама Росія стала такою собі колонією, де можна отримати сировину. Подивіться, скільки в Росії з'явилося різних виробництв з іноземним капіталом. Навіть військові заводи. Причому Захід продовжував інвестувати в Росію вже після агресії в Грузії, після анексії Криму. Вважали, це дуже вигідно. Не могли визнати, що зробили велику помилку. Таку саму, як і з інвестиціями у Китай. Як наслідок, і в Росії, і в Китаї завдяки західним грошам за останні десятиліття вирости дракони. Водночас Захід почав демонструвати слабкість... Коли Захід показує слабкість, такі режими, як путінський кажуть: це наш час... Без України Росія ніяка не велика держава, вона почала нарощувати сили. Зокрема, завдяки західним грошам. Так звана колонізована Росія взяла від Заходу все, що можна, і вирішила, що настав час

робити те, що їй потрібно. Ніхто не хотів цього помічати. Навіть 2014 року Захід не зрозумів, що це початок кінця». Валдас Ракутіс повідомив, що кожен литовець відчуває солідарність, емпатію до України, і що у Литві і нещодавно переобраний на другий термін президент Гітанас Науседу і діюча прем'єр-міністр Інґріда Шимоніте за фахом економісти. [14, с. 4].

Український уряд та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) працюють над підготовкою нових фінансових угод. «Загалом обсяг ініціатив ЄІБ у державному секторі становить 26 проєктів обсягом 5,3 млрд. євро» - зазначив Сергій Марченко. Обсяг портфеля спільних проєктів у державному та приватному секторах найбільший за всі роки співпраці і сягає понад 7 млрд. євро, із початку повномасштабної війни обсяг наданих інвестицій ЄІБ у всіх напрямках – майже 2 млрд. євро. Очікують що ЄІБ найближчим часом схвалить пакет підтримки енергетичного сектору України на суму 250 млн євро.

Серед поточних ініціатив сторони відзначили фінансування ЄІБ проєктів малого та середнього підприємництва із трьома українськими банками: Укргазбанком, «ПроКредит Банком», Укрексімбанком, а також підготовку до підписання фінансової угоди між Україною та ЄІБ за проєктами «Упровадження системи екстренної допомоги населенню за єдиним номером 112» [15, с. 1]. Проте як для українського малого і середнього реального сектора економіки, так і для вищезазначених банків фінансування проєктів малого та середнього підприємництва від ЄІБ є надто ризикованим. Різновекторна допомога вимагає громіздкого фінансового сектора економіки і чіткої координації у прийнятті рішень. За умови несприятливого інвестиційного клімату в Україні, фінансовий сектор, передусім банківська система, отримує прибутки головним чином завдяки підвищенню операційних платежів, в т.ч. від надходження

великих коштів від іноземних донорів, а також від непомірно великої різниці між кредитними та депозитними ставками.

Запроваджена КМУ Матриця реформ, яка містить офіційно затверджені рекомендації та умови за програмами макрофінансової підтримки, а саме: документи Єврокомісії, структурні маяки МВФ, План України за програмою Ukraine Facility, умови Світового банку, і налічує понад 200 реформ (більше ніж 400 індикаторів), включає експертну оцінку впливу реформ на економічне зростання й відновлення, проведену КШЕ та ЦЕС за консультаціями Центру зростання Гарвардського університету і сприяння Світового банку за умови зниження курсу гривні неефективна. Лише за 2024 рік український уряд зобов'язався забезпечити виконання 410-ти індикаторів, які представлені в офіційних документах. Такий величезний обсяг роботи потребує систематизації, контролю і моніторингу виконання. За моніторинг виконання Матриці реформ відповідає Мінфін. [16, с. 2]. А тому питання оподаткування не повинні виноситись на розгляд Верховної Ради України без відповідальної фундаментальної підготовки. Це передусім питання Міністерства фінансів України і Кабінету Міністрів України.

За інформацією «Урядового кур'єра», в межах візиту до США української делегації, очолюваної першим віце-прем'єром Юлією Свириденко відбулась її зустріч із заступницею директора-розпорядника МВФ Гітою Гопінат. Мета зустрічі – обговорити відновлення української енергетики, використання заморожених російських активів для відновлення України, а також шляхи збільшення надходжень до бюджету. До делегації увійшли високопосадовці Офісу Президента, міністр оборони Рустем Умеров, заступник міністра оборони з питань європейської інтеграції Олександр Балануца, заступник начальника Генерального штабу ЗСУ

Володимир Горбатюк, начальник Головного управління логістики Генерального штабу ЗСУ Микола Шевцов.

Юлія Свириденко зазначила, що «за нашими оцінками, обстріли Росією енергетичної системи України послабили прогнозоване зростання ВВП цього року на 0,7 в.п.». Однак підтримка США для оперативного відновлення втрачених потужностей, зокрема, 824 млн. дол. США фінансування на відновлення енергетики надважливі. Під час візиту у США українська делегація передала партнерам в американському уряді перелік критично важливого обладнання, необхідного для відновлення енергетичних об'єктів. Юлія Свириденко відзначила, що Україна сподівається на швидке ухвалення рішення щодо механізму використання заморожених російських активів для відновлення нашої економіки.

Обговорено шляхи збільшення бюджетних надходжень та подолання дефіциту бюджету, зокрема, в контексті реформи ринку праці та оновлення трудового законодавства (в цьому українська сторона сподівається на технічну підтримку МВФ у процесі цієї реформи). Юлією Свириденко відзначено, що «ринок людського капіталу залишається в фокусі уваги уряду і міжнародних партнерів. Працюємо над посиленням спроможності працівників, детінізацію ринку праці, і що зараз активно працюємо спільно з бізнесом та громадянським суспільством над оновленням трудового законодавства» [17, с. 2]. Законодавці України, яка є членом Міжнародної організації праці (МОП), очевидно, в процесі цієї реформи зобов'язані орієнтуватись на нормативно-правову базу цієї організації, особливо щодо соціальних стандартів.

Із заступником радника Президента США з національної безпеки з питань міжнародної економіки Даліпом Сінхом обговорено механізм використання майбутніх доходів від знерухомлених суверенних

активів РФ для зміцнення економічної стабільності України, фінансової потреби України на 2025 рік, проекти з відновлення енергетики та плани відбудови. Болюче питання – потреби у фінансуванні України для покриття дефіциту держбюджету. Для подолання цього виклику український уряд сподівається на активну залученість партнерів, зокрема, через Міжнародну платформу донорів.

Ще одне болюче питання обговорено з міністром торгівлі США Джиною Раймондо, розширення доступу до ринку США для сталевих виробів, виготовлених в ЄС з використанням українських напівфабрикатів та продовження призупинення чинності додаткового 25% імпортного мита на українську сталь ще на рік [17, с. 2]. Однак, Україна втрачає цінні ресурси. Несприятливий інвестиційний клімат країни, залучення іноземних інвестицій до розробки корисних цінних природних економічних ресурсів і їх експорт або виробництво напівфабрикатів з них і їх експорт спричиняє колонізацію країни іноземним капіталом.

Юлія Свириденко та Джина Раймонді обговорили питання залучення інвестицій в Україну, зокрема, в оборонний сектор. Юлія Свириденко висловила вдячність за оголошену Державним секретарем США Ентоні Блінкеном допомогу обсягом 2 мільярди доларів, висловила зацікавленість української сторони у створенні спільних з американськими компаніями оборонних підприємств. Сторони обговорили розвиток ринку страхування від воєнних ризиків і страхування бізнес-подорожей, шлях залучення приватних страхових компаній із США для розвитку цього сегменту ринку [17, с. 2]. Внаслідок надмірного залучення іноземних компаній до розв'язання внутрішніх проблем девальвація гривні неминуха, посилиться вплив капіталу і кваліфікованої робочої сили з країни.

Згідно Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 21 серпня 2024 року «Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» №511/2024 як для фізичних осіб, так і для юридичних осіб, резидентів України, Російської Федерації і інших країн, до яких застосовуються персональні та інші обмежувальні заходи (санкції) на визначений період часу, окрім блокування активів, обов'язково відзначено «запобігання виведенню капіталів за межі України», в окремих випадках – «заборона користування радіочастотним спектром України», «заборона передання технологій, прав на об'єкти, права інтелектуальної власності» та на інші види діяльності [18, с. 3-6], які спричиняють негативні наслідки для України й інших країн і націй світу.

Помилковим, надто ризикованим рішенням є фінансування дефіциту держбюджету за рахунок приватизації стратегічних підприємств. В «Урядовому кур'єрі» 26 листопада 2024 року повідомлено, що з початку року в Україні приватизовано 343 об'єкти. Їх загальна вартість – приблизно 3 млрд. грн. [19, с. 1], а 1 листопада 2024-го повідомлено – 5,7 млрд. грн надійшло завдяки приватизації до держбюджету з початку року, що перевищує заплановані річні надходження на 1,7 млрд. грн [20, с. 1].

За повідомленням 20 листопада 2024-го «переможець приватизаційного конкурсу сплатив до державного бюджету України 3,94 млрд. грн за 100% акцій АТ «Об'єднана гірничо-хімічна компанія» [21, с. 1]. Хто є покупцем, резидент чи нерезидент, не сказано. Проте, повідомлено, що сума надходжень від приватизації за 2024 рік стягнула 9,26 млрд. грн. Додатково надійшло 1,029 млрд. грн ПДВ. Загальний «економічний ефект» від приватизації – понад 10 млрд.

грн. Щонайменше 400 млн. грн. новий власник має вкласти в модернізацію компанії за умовами приватизації – повідомила міністр економіки Юлія Свириденко. Наступний онлайн-аукціон великої приватизації відбудеться 19 грудня. АТ «ОГ ХК» - найбільший виробник титанової сировини в Україні. До складу компанії входять два комбінати: Вільногірський гірничо-металургійний у Дніпропетровській області та Іршанський гірничо-збагачувальний в Житомирській [21, с. 1]. Такі продажі не на користь Україні. Надто ризиковані.

В межах XX зустрічі Ялтинської Європейської стратегії (YES) Прем'єр-міністр Денис Шмигаль заявив, що Україна зробить великий внесок у майбутнє Європи завдяки певним чинникам, один з яких – найпотужніша армія. Він зазначив, що Україна робить ставку на нові технології, цифровізацію й інновації, і що наша держава – чинник майбутньої безпеки Європи та світу. «Україна – це також резерв критичної сировини для вільної Європи, вільного світу. 21 елемент із 30 визначених Європою як критична сировина, є в Україні. Літій, графіт, кобальт, нікель, титан. 5% копалин світу тут. Ми готові реалізувати проєкти з переробки та створювати товари з доданою вартістю», - повідомив очільник уряду і зауважив, що Україна буде невід'ємною частиною європейської логістичної системи. Для цього створюють єдиний логістичний простір від Лісабона до Харкова, від Балтійського до Чорного моря. На думку Дениса Шмигалья перспективний потенціал виробництва агропродукції – майже 200 мільйонів тонн у середньостроковій перспективі дасть змогу збільшити обсяг аграрного експорту майже вдвічі. В перспективі заплановано переробляти понад 50% врожаю в товари з високою часткою доданої вартості. Відбудова України – це нові можливості для бізнесу та партнерів. Пріоритети відновлення – енергетика, житло

людей, соціальна інфраструктура, АПК й розмінування. [22, с. 1]. Проте, ми повинні подбати не про кількісні показники нашого експорту, а про якісні показники продуктів виробництва передусім для власного споживання, а також і для вигідного експорту.

У жовтні Україна експортувала товарів за місяць на понад \$3,8 млрд. – на 18,7% більше, ніж у вересні. Експорт агропродукції зріс у жовтні за вартістю на 32,3%, а у вазі – на 33,8%. Всього за 10 місяців 2024-го фізичні обсяги українського експорту вже перевищили його обсяги за весь 2023 рік. За вартістю експорт товарів за січень-жовтень 2024-го сягнув майже \$34,6 млрд., за підсумками 2023 року він був на рівні \$36,2 млрд. – повідомила віцепрем'єр-міністр міністр економіки Юлія Свириденко. Найбільше українські виробники експортували в Польщу, Німеччину, Іспанію, Італію та Туреччину – повідомляє Міністерство економіки України [23, с. 1].

Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу без урахування реінвестованих доходів і грантів від міжнародних партнерів в вересні 2024 року становив 2,4 млрд. дол. США (у вересні 2023 року – 0,9 млрд. дол. США). Розширення дефіциту поточного рахунку пов'язане із значно меншими обсягами грантової допомоги від міжнародних партнерів та розширенням дефіциту первинних доходів (на тлі скорочення оплати праці зросли виплати за інвестиціями). Чисте запозичення від зовнішнього світу (сумарне сальдо поточного рахунку та рахунку операцій з капіталом) становило 2,4 млрд. дол. США (у вересні 2023 року – 1,0 млрд. дол. США). За дев'ять місяців 2024 року чисте запозичення від зовнішнього світу становило 10,8 млрд. дол. США, за відповідний період 2023 року – 6,0 млрд. дол. США. За січень-вересень 2024 року зростання обсягів готівкової валюти поза банками оцінено в 11,7 млрд. дол. США, за відповідний період 2023 року – 8,1 млрд. дол. США. [24].

Споживчі витрати в Україні в 2022 р. перевищили ВВП на 4,2% (2023 р. – на 5,8%). Валове нагромадження становило 12,6% до ВВП в 2022 р. (2023 р. – 15,1%). Відповідно імпорт товарів і послуг перевищив експорт товарів і послуг на 16,8% (4,2%+12,6%) в 2022 році і на 20,9% (5,8%+15,1%) в 2023 році [25]. Це означає, що країна споживає й інвестує за запозичені кошти, які необхідно повернути з визначеним відсотком, а кредитні відсотки зростають із зростанням темпів інфляції. Відкритість економіки України в 2022 році становила 87,8% ВВП, в т.ч. експорт – 35,5% ВВП, імпорт – 52,3% ВВП. В 2023 році відкритість економіки зменшилась до 78,1%, в т.ч. експорт – 28,6% ВВП, імпорт – 49,5% ВВП [25].

Міністр закордонних справ України Андрій Сибіга в межах ХХ зустрічі Ялтинської Європейської стратегії висловив вдячність європейським партнерам за їхню підтримку України і наголосив на важливості подальшої військової та макроекономічної допомоги і швидкого просування на шляху до вступу України в ЄС. І висловив своє бачення: «Довгострокові бюджетні програми Євросоюзу мають враховувати майбутнє членство України в ЄС. Україну вже треба сприймати як члена Європейського Союзу. Хочу, щоб ця логіка почала формуватися вже сьогодні». Міністр наголосив: «Має бути чітке усвідомлення, що тільки перемога України гарантує безпечне майбутнє для Європи... Європа повинна також нарощувати свої оборонні спроможності». Він окреслив головні пріоритети зовнішньої політики України на наступного пів року. Ключовий пріоритет – вступ України до НАТО. Андрій Сибіга підкреслив важливість посилення українського повітряного щита. «Повітряний щит над Україною важливий не лише для нашої держави, а й для всієї Європи». Він вказав на право України на самооборону в межах 51 статті Статуту ООН, що містить застосування далекобійної західної зброї проти

законних військових цілей на території агресора. Це право юридично обгрунтоване. Важливим пріоритетом зовнішньої політики України міністр назвав збиття сусідніми державами-союзницями російських ракет і дронів у небі над Україною. Він наголосив на необхідності залучення партнерів у розвиток оборонних індустрій в Україні [22, с. 1, 2].

1 грудня 2024 року Президент Європейської ради Антоніу Кошта, високий представник ЄС із закордонних справ та безпекової політики Кая Коллас і комісар ЄС із питань розширення Марта Кос на початку своєї роботи відвідали Україну в знак непохитної підтримки та солідарності з нашою країною. «Цього місяця Європейський Союз надасть Україні додаткові 4,2 мільярда євро, щоб підтримати український бюджет. На додачу до цього з наступного місяця надаватимемо ще цілий рік щомісяця 1,5 мільярда євро допомоги. Ці кошти ми отримаємо від використання заморожених російських активів, і їх можна використовувати для військових цілей» - зазначив Президент Європейської ради Антоніу Кошта. Він наголосив, що Європа продовжить тиснути на російську економіку, щоб послабити спроможність країни-агресора вести війну. ЄС готує 15-й пакет санкцій. «Дякуємо за готовність взяти на себе частину коштів країн G7 на 50 мільярдів доларів за рахунок заморожених російських активів. Очікуємо, що перший транш буде надано на початку січня 2025 року – зазначив глава українського уряду Денис Шмигаль [26, с. 2].

Наприкінці 2024-го Україна отримала від Світового банку кредит обсягом 4,8 млрд. дол. США. Це стало можливим завдяки гранту США 1,6 млрд. дол. та коштом від інших партнерів з розвитку. Фінансування спрямовано до держбюджету України через проект Світового банку «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE in Ukraine). Цей

кредит буде спрямовано на покриття основних соціальних та гуманітарних видатків, таких, як зарплата працівників охорони здоров'я, освіти, служб швидкого реагування та інших надавачів критично важливих державних послуг. Уряд США спрямував фінансування через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в координації з Міністерством фінансів США та Державним департаментом США. Цього року пряма бюджетна підтримка від США сягає 6,8 млрд. дол. На покриття першочергових видатків держбюджету України від початку повномасштабної війни США надали майже 30 млрд. дол. США. Разом із проєктом USAID та DBS Audit Activity здійснюють моніторинг використання прямої бюджетної підтримки урядом США, а з аудиторською компанією PriceWaterhouseCoopers Ukraine – перевірку за узгодженими процедурами для визначення допустимих державних витрат, проведених Україною в межах проєкту PEACE in Ukraine, повідомляє Мінфін [27, с. 1].

18 грудня до держбюджету України надійшов транш від Євросоюзу обсягом 4,1 млрд. євро в межах фінансового інструменту Ukraine Facility, з них 1,5 млрд. євро – грант. Кошти буде спрямовано на пріоритетні потреби в соціальній та гуманітарній сферах. Серед лідерів донорів-допомоги бюджету України Японія. 2024 року вона підтримала український держбюджет на 4,2 млрд. дол. США [25].

В кінці 2024-го укладено грантову угоду обсягом 1 млрд. доларів США від Сполучених Штатів Америки. Це перший транш із фонду Світового банку «Сприяння залученню ресурсів для інвестицій у зміцнення фінансового посередництва у Україні (F.O.R.T.I.S. Ukraine FIF). Фінансування здійснюється за рахунок внеску США в межах ініціативи країн G7 ERA за рахунок заморожених російських активів. Для отримання повного внеску США обсягом 20 млрд. доларів, які вже

перераховані до Світового банку, українська сторона повинна виконати зобов'язання передбачені угодою. Підписано угоду про позику на суму 1,05 млрд. дол. США під гарантії на 567 млн. дол. США та 483 млн. дол. США уряду Японії та Великої Британії відповідно [25].

Висновки. Згідно інформації brusselstimes.com у листопаді 2024 року рівень інфляції зони євро в цілому – 2,3% р/р. Найвищий листопадовий рівень інфляції серед усіх країн зони євро за даними Євростату був у Бельгії – 5% р/р, яка лідирує в інфляційному антирейтингу восьмий місяць поспіль. Головна причина – зростання вартості енергоносіїв і скасування відповідних субсидій. Для порівняння, у Німеччині рівень інфляції у листопаді становив 2,4% р/р, у Нідерландах – 3,8% р/р, у Франції – 1,7% р/р, у Люксембурзі – 1,1% р/р [28, с. 9]. Якщо країни Євросоюзу зуміють разом з підвищенням видатків на війну і оборону вирівнювати бюджети своїх країн і бюджет Євросоюзу, то інфляція піде на спад.

Національний банк України 12 грудня 2024 року підвищив облікову ставку до 13,5% річних, оскільки інфляція підвищилась в річному вимірі до 11,2% в листопаді 2024 року і перевищила прогноз, оприлюднений в Інфляційному звіті НБУ за жовтень 2024 року. Згідно жовтневого прогнозу НБУ до кінця 2024 року інфляція пришвидшиться до 9,7%, але в наступному році вона знизиться до 6,9%, а в 2026 році – повернеться до цілі НБУ 5%. Реальний ВВП 2024-го збільшиться на 4%. 2025-го і 2026-го зростання економіки прискориться до 4,3% – 4,6% на рік. Такий сценарій прогнозу НБУ, побудований на припущеннях щодо збереження достатніх обсягів міжнародної підтримки та поступової нормалізації функціонування економіки, що, зокрема, сприятиме поверненню вимушених мігрантів і зростанню інвестицій. На поточному етапі досягнення зазначених цілей

забезпечується узгодженою комбінацією інструментів процентної та валютно-курсової політики, а також валютних обмежень відповідно до *Основних засад грошово-кредитної політики на середньострокову перспективу та Стратегії пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування*. [29].

Станом на 1 листопада 2024 р. міжнародні резерви України, за попередніми даними становили 36,6 млрд. дол. США. У жовтні вони знизились на 6%. За прогнозом НБУ за підсумками грудня 2024 року цей показник становитиме 43,6 млрд. дол. США. Динаміка міжнародних резервів у жовтні 2024-го зумовилася валютними інтервенціями НБУ для покриття структурного дефіциту валюти на ринку та згладжування курсових коливань, а також борговими виплатами країни в іноземній валюті. Ці операції були лише частково компенсовані надходженнями від міжнародних партнерів та від розміщення валютних облігацій внутрішньої державної позики (валютні ОВДП).

Загалом динаміку валютних резервів визначила низка чинників. По-перше, операції НБУ на валютному ринку. Відповідно до балансових даних НБУ продав на валютному ринку 3429,9 млн. дол. США та викупив до резервів 2,0 млн. дол. США. Чистий продаж валюти в жовтні становив 3427,9 млн. дол. США.

По-друге, надходження на користь уряду та виплати за обслуговування й погашення держборгу. На валютні рахунки уряду в НБУ надійшло 1991,4 млн. дол. США. З цієї суми: 1111,2 млн. дол. США від Міжнародного валютного фонду; 569,1 млн. дол. США від розміщення валютних ОВДП; 289,5 млн. дол. США – від уряду Канади. За обслуговування та погашення держборгу в іноземній валюті виплачено 943,4 млн. дол. США, з яких: 710,0 млн. дол. США –

обслуговування та погашення валютних ОВДП; 186,0 млн. дол. США – обслуговування та погашення боргу перед Світовим банком; 21,6 млн. дол. США – обслуговування та погашення боргу перед ЄІБ; 11,6 млн. дол. США – обслуговування боргу перед ЄС; 14,2 млн. дол. США – оплата іншим міжнародним кредиторам. Україні сплатила МВФ 87,9 млн. дол. США.

По-третє, переоцінка фінансових інструментів (через зміну ринкової вартості та курсів валют). У жовтні завдяки переоцінці вартість фінансових інструментів збільшилася на 143,8 млн. дол. США. Поточний обсяг міжнародних резервів забезпечує фінансування 4,6 місяця майбутнього імпорту. [30].

Якщо ринкова вартість фінансового інструмента зростає в ціні, його держателю вигідно такий фінансовий інструмент продати. Якщо інфляція перевищує 2-3% і переходить в галопуючу інфляцію, то реальна вартість цінних паперів і реальний дохід на них швидко знецінюється. ІСЦ в Україні за період січень-листопад 2024 року становив 110,4%, за період січень 1998-го – листопад 2024 року – 2308,6% [31, с. 2], значить реальна вартість цінних паперів знизилась за період січень-листопад 2024-го на 10,4%, і у понад 23 рази – за січень 1998-го – листопад 2024-го. Інвестиційний клімат в економіці країни вкрай несприятливий. Підвищення загального рівня цін спричиняє підвищення відсоткових ставок.

Станом на 1.11.2024 в обігу перебувають ОВДП на понад 1,76 трлн. грн. Найбільша частка в комерційних банків (46,7%) та НБУ (38,5%). Частка юридичних осіб – 8,4%, фізичних осіб – 4,0%, нерезидентів – 1,3%, страхових компаній – 1,1%, територіальних громад – 0,04%. Середньозважена дохідність ОВДП, номінованих у гривнях в жовтні 2024-го – 15,6%, номінованих в доларах – 4,62%. Рівень рефінансування за перші 10 місяців 2024-го становив 158%.

Для порівняння: за перші 10 місяців 2023 року цей показник сягав 145%. Загалом за січень-жовтень 2024 року від розміщення ОВДП на аукціонах Міністерство фінансів залучило 497,8 млрд. грн. в еквіваленті. Упродовж воєнного стану – понад 1,3 трлн. грн. в еквіваленті, повідомляє Мінфін [32, с. 1]. Така політика уряду є неефективною, нераціональною. «Роль державної підтримки в кредитуванні бізнесу дедалі послаблюється» [33]. За підсумками фінансових результатів діяльності великих і середніх підприємств частка збиткових підприємств за січень-вересень 2024 року становила 24,9% (за січень-вересень 2023 року – 24,1% [34]).

Україна знаходиться в стані війни, що є однією із вагомих причин демографічної кризи, і, поряд із цим спостерігається наростання розшарування населення країни за доходами, що загострює демографічну кризу. Соціальні стандарти не відповідають вимогам щодо забезпечення елементарних мінімальних потреб людини.

Політолог Микола Давидюк зазначив, що в Україні розмір пенсії не повинен перевищувати 10 прожиткових мінімумів для непрацевдатних осіб, тобто 23 тисячі 610 грн. Однак тисячі українських пенсіонерів через суд змогли обійти це обмеження. Суд зобов'язав Пенсійний фонд провести перерахунок, і ПФУ довелося доплатити мільйони [35, с. 3]. Очевидно тому, що далеко не кожний пенсіонер є непрацевдатним. Непрацевдатними є особи, які мають певну категорію інвалідності.

За станом на 01.09.2024 пенсію у понад 50 тисяч гривень отримують 5 тисяч осіб. Йдеться про суддів, прокурорів, військових, «чорнобильців» та інших одержувачів «спеціальних» пенсій. Щомісяця на ці пенсії витрачають 9,9 млрд. грн. Найбільша пенсія в Україні – 390 тисяч 184 грн / майже 10 тис. дол. США. У Мінсоцполітики нагадали, що законом, мінімальний розмір пенсії за

віком (за наявності у чоловіків 35 років страхового стажу, а у жінок – 30 років) встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, однак, чи правомірним є зарахування усіх вищезазначених осіб до непрацездатних. Згідно з Законом України про Державний бюджет на 2024 рік, з 1 січня цей мінімум – 2 тисячі 361 гривня [35, с. 3]. І для тих осіб, які вийшли на пенсію у визначений цим законом період, відсутнього перерахунку пенсії не буде, оскільки закон не підлягає зворотній дії. Очевидно, законодавство в даному випадку невідрегульоване і неузгоджене і не на користь стабілізації макроекономічних процесів, населенню країни, як і у багатьох інших випадках.

Законом України «Про державний бюджет України на 2025 рік» визначено на 3 грудня 2025 року граничний обсяг державного боргу в сумі 8.210.461.327,5 тис. гривень та граничний розмір гарантованого державного боргу в сумі 406.692.506,2 тис. гривень (ст. 5). Статтею 7 цього Закону встановлено з 1 січня 2025 року прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі 2920 гривень, а для осіб, які втратили працездатність 2361 гривня [36].

За даними Міністерства фінансів, у червні 2024 року фактична середня зарплата керівництва Рахункової палати України становила 238 тис. грн., у серпні – 206 тисяч, у вересні – 205 тисяч в місяць. Верховна Рада України ухвалила закон про Рахункову палату, в якому на вимогу партнерів передбачено, що її склад будуть вибирати з вирішальним голосом іноземних експертів. Законом, окрім іншого, встановлено збільшити зарплату її членам на 242%! Новий закон передбачає, що зарплата цих посадовців включає різні види доплат, окрім посадового окладу: доплати за вислугу років; доплати за роботу, що передбачає доступ до державної таємниці; премії (розмір якої у разі її встановлення не може перевищувати 30% посадового

окладу) [37, с. 3].

За даними дослідження GFK Purchasing Power Europe 2024 середня купівельна спроможність на одну особу на рік у Європі дорівнювала 18,8 тисячі євро – дохід, що залишається в людини після сплати всіх податків і зроблених благодійних внесків. На вершині рейтингу – Ліхтенштейн, Швейцарія і Люксембург, а на дні – Білорусь, Косово, Молдова й Україна. В Польщі купівельна спроможність – 12,6 тисяч євро, що на 23% менше, ніж у середньому по Європі, жителі Варшави мають найвищу купівельну спроможність – 19,9 тисячі євро на особу, Сопота – 19,84, Вроцлава – понад 17 і Катовіц – понад 16 тисяч євро [38, с. 3].

За даними звіту Billionaire Census 2024, який підготувала Altrata, приблизно 30% усіх доларових мільярдерів, які є у світі, живуть у 15 містах планети. Найбільше таких багатіїв у Нью-Йорку (США) – 144 (2023 року їх там було 135); у китайському Гонконгу – 107 доларових мільярдерів (2023 року було 112); у американському Сан-Франциско зараз 87 мільярдерів (рік тому було 84); у британському Лондоні – 78 (75). Замикає п'ятірку цього рейтингу російська Москва – 77 (76). Порівняно з минулим роком, кількість багатіїв, статки яких перевищують 50 млрд. дол. США, зросла у світі на 4%. Таких «багатеньких буратінів» на Землі вже 3 тисячі 323. За даними Business Insider, усі мільярдери нашої планети за останній рік збільшили свої статки на 9% - до 12,1 трильона доларів [39, с. 9]. Проте, реальні доходи доларових мільярдерів під впливом інфляції, курсових коливань та паритету купівельної спроможності змінюються.

Люди, які дотримуються честі й гідності, в умовах сучасних світових реалій, добре розуміють, що незважаючи на різний ступінь ризику для кожного індивіда зокрема, всі знаходяться в одному човні. Світ потребує припинення використання новітніх і старих технологій у

гібридній війні, передусім унеможливлення використання супутникових технологій на шкоду планеті Земля – флорі, фауні, життєдіяльності людини на всіх рівнях світобудови, а також видобуток урану і розвиток атомної енергетики тощо.

Література:

1. Чергові кроки задля фінансової стійкості. *Урядовий кур'єр* (24.07.2024), №149, с. 2
2. *Міністерство фінансів України* <www.mof.gov.ua
3. *Міністерство цифрової трансформації*. Цей досвід – приклад для інших держав. *Урядовий кур'єр* (31.05.2024), №111, с. 2
4. Україна починає тестувати нові стандарти зв'язку. Євроінтеграція. *Урядовий кур'єр* (5.11.2024), №224, с. 1
5. 600 тисяч шпигунів і авторозвідники: як Китай стежить за Європою і Заходом. 24-й телеграмканал (грудень 2024 року)
6. Воронич А. У Китаї підвищують пенсійний вік. *Високий замок* (19-25.09.2024), №38, с. 9
7. Не мали 16 років? «Інстаграм» не для тебе! *Високий Замок* (14-20.11.2024), №46, с. 9
8. Офіс Президента. Посилити Україну військово та геополітично. *Урядовий кур'єр* (19.10.2024), №213, с. 2
9. Єр'омін А. Трамп і його «перший приятель» Маск. Як пише The «Economist», вплив бізнесмена на обраного президента США – безпрецедентний. Загрожує «корупційною олігархією». *Високий Замок* (28.11-4.12. 2024), №49, с. 9
10. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (24.07.2024), №149, с. 1
11. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (28.09.2024), №197, с. 1
12. Трансформації слід прискорити. Європейський вибір. *Урядовий кур'єр* (24.02.2024), №149, с. 2

13. *Міністерство закордонних справ*. Протидіяти російському варварству разом. *Урядовий кур'єр*. (18.10.2024), №212, с. 2
14. Балюк Н. «У Литві кожен розуміє, що війна в Україні – це і наша війна». *Високий Замок* (04-10.08.2024), №27, с. 4
15. Системна підтримка від Європейського інвестиційного банку триває. *Урядовий кур'єр* (24.07.2024), №149, с. 1
16. *Департамент комунікацій Секретаріату КМУ*. Запрацював інтерактивний сайт Матриці РЕФОРМ. *Урядовий кур'єр* (06.06.2024), №115, с. 2
17. *Міністерство економіки України*. Міжнародна співпраця. Українська делегація у США заручилася підтримкою партнерів. *Захід допоможе нашій країні з інвестиціями, донорством та відбудовою економіки*. *Урядовий кур'єр* (3.09.2024), №178, с. 2
18. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 21 серпня 2024 року «Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), *Урядовий кур'єр* (23.09.2024), №171, с. 3-6
19. Цифра дня. *Урядовий кур'єр* (26.11.2024), № 239, с. 1
20. Цифра дня. *Урядовий кур'єр* (1.11.2024), № 222, с. 1
21. Надходження перевищили заплановане. *Урядовий кур'єр* (20.11.2024, № 235, с. 1
22. *Офіс Президента України*. Департамент комунікацій секретаріату КМУ. Потребуємо далекобійності, щоб змінити перебіг війни. Міжнародна трибуна. Щорічна зустріч Ялтинської європейської стратегії (YES) «Необхідність перемоги» / 13-14 вересня, Київ. *Урядовий кур'єр* (17.09.2024), № 188, с. 1, 2
23. *Міністерство економіки України*. Експорт в жовтні став рекордним у грошовому еквіваленті. Макропоказники. *Урядовий кур'єр*

(5.11.2024), №224, с. 1

24. *Національний банк України*. Платіжний баланс у вересні 2024 року (за попередніми даними без урахування тимчасово окупованих територій, у т.ч. АРК і м. Севастополь) – www.bank.gov.ua

25. *Міністерство фінансів України* <www.mof.gov.ua

26. *Офіс Президента, Департамент комунікацій Секретаріату КМУ*. У перший день на посадах – до Києва. *Урядовий кур'єр* (03.12.2024), №244, с. 2

27. Кредит спрямують на соціальні й гуманітарні видатки. *Фінанси. Урядовий кур'єр* (28.11.2024), №241, с. 1

28. Цифра. *Високий Замок* (5-11.12.2024), №49, с. 9

29. *Національний банк України*. Інфляційний звіт, жовтень 2024. <www.bank.gov.ua

30. *Національний банк України*. Новини. Міжнародні резерви України станом на 1 листопада 2024 року <www.bank.gov.ua/ua

31. *Державна служба статистики України*. *Урядовий кур'єр* (12.12.2024), №251, с. 2

32. Випуск ОВДП – плюс у держбюджет. *Урядовий кур'єр* (6.11.2024), №225, с. 1

33. *Національний банк України*. *Звіт про фінансову стабільність*, грудень, 2024 року <www.bank.gov.ua

34. *Державна служба статистики України* <www.ukrstat.gov.ua

35. Ліщенко Ю. Найбільша пенсія в Україні – 390 тисяч 184 гривні. *Високий замок* (21-27.11), №47, с. 3

36. *Міністерство фінансів України*. Закон «Про державний бюджет України на 2025 рік» <www.mof.gov.ua

37. Казанжи З. Зате не втекли! *Високий замок* (28.11-4.12.2024), №48, с. 3

38. Цифра. *Високий замок* (14-20.11.2024), №46, с. 3

39. Єрмак Г. Де найбільше доларових мільярдерів: У Нью-Йорку, Гонконзі й Сан-Франциско. *Високий замок* (28.11-4.12.2024), №48, с. 9

References:

1. Next steps towards financial stability. *Uryadovy Kuryer* (24.07.2024), no. 149, p. 2 [Cherhovi kroky zadlya finansovoyi stiykosti. *Uryadovy Kurye*, [in Ukrainian]
2. *Ministry of Finance of Ukraine* <www.mof.gov.ua [Ministerstvo finansiv Ukrayiny <www.mof.gov.ua [in Ukrainian]
3. *Ministry of Digital Transformation*. This experience is an example for other countries. *Uryadovy Kuryer* (31.05.2024), no. 111, p. 2 [Ministerstvo tsyfrovoyi transformatsiyi. Tsey dosvid – pryklad dlya inshykh derzhav. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]
4. Ukraine starts testing new communication standards. European integration. *Uryadovy Kuryer* (05.11.2024), no. 224, p. 1 [Ukrayina pochynaye testuvaty novi standarty zv"yazku. Yevrointehratsiya. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]
5. 600 thousand spies and reconnaissance smart cars: How China spies upon Europe and the West. Telegram channel of 24th Ukrainian Channel (December 2024) [600 tysyach shpyhuniv i avtorozvidnyky: yak Kytay stezhyt' za Yevropoyu i Zakhodom. 24-y telehramkanal December (2024 roku) [in Ukrainian]
6. Voronych A. China raises retirement age. *Vysoky Zamok* (19-25.09.2024), no. 38, p. 9 [Voronych A. U Kytayi pidvyshchuyut' pensiynyy vik. *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]
7. Under the age of 16? Instagram is for you! *Vysoky Zamok* (14-20.11.2024), no. 46, p. 9 [Ne maly 16 rokiv? «Instahram» ne dlya tebe! *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]
8. Office of the President. Strengthening Ukraine militarily and

geopolitically. *Uryadovy Kuryer* (19.10.2024), no. 213, p. 2 [Ofis Prezydenta. Posylyty Ukrayinu viys'kovo ta heopolitychno. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

9. Yerymin A. Trump and his 'first buddy' Musk. As The Economist states, the businessman's influence on the US president-elect is unprecedented and fraught with a "corrupt oligarchy". *Vysoky Zamok* (28.11-04.12. 2024), no. 49, p. 9 [Tramp i yoho «pershyy pryvatel'» Mask. Yak pyshe The «Economist», vplyv biznesmena na obranoho prezydenta SSHA – bezpretsedentnyy. Zahrozhuye «koruptsiynoyu oliharkhiyeyu». *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]

10. Quote of the day. *Uryadovy Kuryer* (24.07.2024), no. 149, p. 1 [Tsyтата dnya. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

11. Quote of the day. *Uryadovy Kuryer* (28.09.2024), no. 197, p. 1 [Tsyтата dnya. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

12. Transformations should be accelerated. European choice. *Uryadovy Kuryer* (24.02.2024), no. 149, p. 2 [Transformatsiyi slid pryskoryty. Yevropeys'kyy vybir. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

13. *Ministry of Foreign Affairs*. Counteracting Russian barbarity together. *Uryadovy Kuryer*. (18.10.2024), no. 212, p. 2 [*Ministerstvo zakordonnykh sprav*. Protydiyaty rosiys'komu varvarstvu razom. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

14. Baliuk N. "Everyone in Lithuania understands that the war in Ukraine is also our war." *Vysoky Zamok* (04-10.08.2024), no. 27, p. 4 [Balyuk N. «U Lytvi kozhen rozumiye, shcho viyna v Ukrayini – tse i nasha viyna». *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]

15. Systemic support of the European Investment Bank continues. *Uryadovy Kuryer* (24.07.2024), no. 149, p. 1 [Systemna pidtrymka vid Yevropeys'koho investytsiynoho banku tryvaye. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

16. *Department of Communications of the Secretariat of Cabinet of Ministers of Ukraine*. The Reforms Matrix interactive website has been launched. *Uryadovy Kuryer* (06.06.2024), no. 115, p. 2 [*Departament komunikatsiy Sekretariatu KMU. Zapratsyuvav interaktyvnyy sayt Matrytsi REFORM. Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

17. *Ministry of Economy of Ukraine*. International cooperation. The Ukrainian delegation has enlisted the support of partners in the USA. The event will help our country with investments, donations and economic recovery. *Uryadovy Kuryer* (03.09.2024), no. 178, p. 2 [*Ministerstvo ekonomiky Ukrayiny. Mizhnarodna spivpratsya. Ukrayins'ka delehatsiya u SSHA zaruchylasya pidtrymkoyu partneriv. Zakhid dopomozhe nashiy krayini z investytsiyamy, donorstvom ta vidbudovoyu ekonomiky. Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

18. Decree of the President of Ukraine "On the Decision of the National Security and Defence Council of Ukraine" dated 21 August 2024 "On the Application, Cancellation and Amendment of Personal Special Economic and Other Restrictive Measures (Sanctions)". *Uryadovy Kuryer* (23.09.2024), no. 171, p. 3-6 [Ukaz Prezydenta Ukrayiny «Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny» vid 21 serpnia 2024 roku «Pro zastosuvannya, skasuvannya i vnesennya zmin do personal'nykh spetsial'nykh ekonomichnykh ta inshykh obmezhuval'nykh zakhodiv (sanktsiy), *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

19. Number of the day. *Uryadovy Kuryer* (26.11.2024), no. 239, p. 1 [Tsyfra dnya. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

20. Number of the day. *Uryadovy Kuryer* (01.11.2024), no. 222, p. 1 [Tsyfra dnya. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

21. Revenues exceeded the planned amount. *Uryadovy Kuryer* (20.11.2024), no. 235, p. 1 [Nadkhodzhennya perevyslychly zaplanovane. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

22. *Office of the President of Ukraine*. Department of Communications of the Secretariat of Cabinet of Ministers of Ukraine. We need long-range capabilities to change the course of the war. International tribune. Yalta European Strategy (YES) Annual Meeting "The Need for Victory"/ 13-14 September, Kyiv. *Uryadovy Kuryer* (17.09.2024), no. 188, p. 1, 2 [Ofis Prezydenta Ukrayiny. Departament komunikatsiy sekretariatu KMU. Potrebuyemo dalekobiynosti, shchob zminyty perebih viyny. Mizhnarodna trybuna. Shchorichna zustrich Yaltyns'koyi yevropeys'koyi stratehiyi (YES) «Neobkhidnist' peremohy» / 13-14 veresnya, Kyyiv. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

23. *Ministry of Economy of Ukraine*. Exports in October hit record high in monetary terms. Macroeconomic indicators. *Uryadovy Kuryer* (05.11.2024), no. 224, p. 1 [Ministerstvo ekonomiky Ukrayiny. Eksport v zhovtni stav rekordnym u hroshovomu ekvivalenti. Makropokaznyky. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

24. *National Bank of Ukraine*. Balance of payments in September 2024 (according to preliminary data, excluding temporarily occupied territories and the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol) <www.bank.gov.ua [Natsional'nyy bank Ukrayiny. Platizhnyy balans u veresni 2024 roku (za poperednimy danymy bez urakhuvannya tymchasovo okupovanykh terytoriy, u t.ch. ARK i m. Sevastopol') <www.bank.gov.ua [in Ukrainian]

25. *Ministry of Finance of Ukraine* <<https://mof.gov.ua> [Ministerstvo finansiv Ukrayiny <www.mof.gov.ua [in Ukrainian]]

26. *Office of the President, Department of Communications of the Secretariat of Cabinet of Ministers of Ukraine*. On the first day in office to Kyiv. *Uryadovy Kuryer* (03.12.2024), no. 244, p. 2 [Ofis Prezydenta, Departament komunikatsiy Sekretariatu KMU. U pershyy den' na posadakh – do Kyyeva. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]

27. The loan will be used for social and humanitarian expenses. Finance. *Uryadovy Kuryer* (28.11.2024), no. 241, p. 1 [Kredyt spryamuyut' na sotsial'ni y humanitarni vydatky. Finansy. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]
28. Number. *Vysoky Zamok* (05-11.12.2024), no. 49, p. 9 [Tsyfra. *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]
29. *National Bank of Ukraine*. Inflation report. October 2024. <www.bank.gov.ua [Natsional'nyy bank Ukrayiny. Inflyatsiynyy zvit, Zhovten' 2024. <www.bank.gov.ua [in Ukrainian]
30. *National Bank of Ukraine*. News. International reserves of Ukraine as of 1 November 2024 <www.bank.gov.ua/ua [Natsional'nyy bank Ukrayiny. Novyny. Mizhnarodni rezervy Ukrayiny stanom na 1 lystopada 2024 roku <www.bank.gov.ua/ua [in Ukrainian]
31. *State Statistics Service of Ukraine*. *Uryadovy Kuryer* (12.12.2024), no. 230, p. 2 [Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. *Uryadovyy kur'yer* [in Ukrainian]
32. Issuance of domestic government loan bonds: a plus to the state budget. *Uryadovy Kuryer* (06.11.2024), no. 225, p. 1 [Vypusk OVDP – plyus u derzhbyudzheth. *Uryadovy Kuryer* [in Ukrainian]
33. *National Bank of Ukraine*. Report on Financial Stability, December 2024 <www.bank.gov.ua [in Ukrainian]
34. State Statistic of Ukraine <www.ukrstat.gov.ua [Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny [in Ukrainian]
35. Lishchenko Yu. The highest pension in Ukraine - 390,184 hryvnias. *Vysoky Zamok* (21-27.11), no. 47, p. 3 [Lishchenko YU. Naybil'sha pensiya v Ukrayini – 390 tysyach 184 hryvni. *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]
36. *Ministry of Finance of Ukraine*. Law "On the State Budget of Ukraine for 2025" <<https://mof.gov.ua> [Ministerstvo finansiv Ukrayiny. Zakon «Pro derzhavnyy byudzheth Ukrayiny na 2025 rik» www.mof.gov.ua [in Ukrainian]

37. Kazanzhi Z. At least they didn't run away! *Vysoky Zamok* (28.11-04.12.2024), no. 48, p. 3 [Kazanzhi Z. Zate ne vtekly! *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]

38. Number. *Vysoky Zamok* (14-20.11.2024), no. 46, p. 3 [Tsyfra. *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]

39. Yermak H. Where are the most dollar billionaires: In New York, Hong Kong and San Francisco. *Vysoky Zamok* (28.11-4.12.2024), no. 48, p. 9 [Yermak H. De naybil'she dolarovykh mil'yarderiv: U N'yu-Yorku, Honkonzi y San-Frantsysko. *Vysoky Zamok* [in Ukrainian]